



საქართველოს საპატრიარქოს
წმიდა ანდრია პირველწოდებულის სახელობის
ქართული უნივერსიტეტი

ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა და სამართლის სკოლა

სადოქტორო საგანმანათლებლო პროგრამა
„საქართველოს ისტორია“

ხელნაწერის უფლებით

ბელა გზირიშვილი

საფრანგეთის ემიგრაციის მოღვაწეობის ზოგიერთი
საკითხი-ლევინის მამულის ისტორია

ისტორიის დოქტორის
აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად
წარმოდგენილი ნაშრომის

სადისერტაციო მაცნე

კვალიფიკაციის კოდი 1004

თბილისი

2020 წელი

სადისერტაციო ნაშრომი შესრულებულია საქართველოს საპატრიარქოს წმიდა ანდრია პირველწოდებულის სახელობის ქართული უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა და სამართლის სკოლაში

სამეცნიერო ხელმძღვანელი:

როინ მეტრეველი - აკადემიკოსი, ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი
ოფიციალური ოპონენტები:

1. **ვახტანგ გურული** - ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი
2. **რუსუდან დაუშვილი** - ისტორიის დოქტორი

დისერტაციის დაცვა შედგება 2020 წლის 8 ივნისს, 15:00 საათზე, საქართველოს საპატრიარქოს წმიდა ანდრია პირველწოდებულის სახელობის ქართული უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა და სამართლის სკოლის სადისერტაციო საბჭოს ისტორიის სექციის სადისერტაციო კომიტიის სხდომაზე.

მისამართი: 0179, თბილისი, ილია ჭავჭავაძის №53ა, ქართული უნივერსიტეტის წმ. ილია მართლის სახელობის სხდომათა დარბაზი, IV სართული.

დისერტაციის გაცნობა შეიძლება საქართველოს საპატრიარქოს წმიდა ანდრია პირველწოდებულის სახელობის ქართული უნივერსიტეტის სამეცნიერო ბიბლიოთეკაში.

სადისერტაციო მაცნე დაიგზავნა 2020 წლის „18 მაისს„

სადისერტაციო საბჭოს ისტორიის

სექციის სწავლული მდივანი:

ისტორიის დოქტორი გვანცა ბურდული

სადისერტაციო ნაშრომის ზოგადი დახასიათება და თემის აქტუალურობა

ქართველი ერის ისტორიაში XX საუკუნის დასაწყისი დიდი პოლიტიკური ძვრებით აღინიშნა: საუკუნეზე მეტ ხანს რუსეთის ბატონობის ქვეშ მყოფმა საქართველომ 1918 წლის 26 მაისს აღიდგინა პოლიტიკური დამოუკიდებლობა, რითაც წარმატებით დასრულდა ქართველი ერის ხანგრძლივი ბრძოლა დამოუკიდებლობისთვის, მაგრამ ყოფილი რუსეთის იმპერიის ტერიტორიაზე წარმოქმნილმა ახალმა სახელმწიფომ-საბჭოთა რუსეთმა, დაარღვია რა 1920 წლის 7 მაისის საქართველოს რესპუბლიკასთან დადებული სამშვიდობო ხელშეკრულება, 1921 წლის თებერვალ-მარტში მოახდინა ქვეყნის ოკუპაცია-ანექსია.

1921 წლის 17 მარტს საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობა, ასევე დამფუძნებელი კრების წევრების ნაწილი (ისე, რომ ქვეყნის საკანონმდებლო ორგანოს არ მოუხსნია საკუთარი უფლება-მოვალეობა), ემიგრაციაში წავიდა საფრანგეთში. პოლიტიკური ემიგრაციის მიზანი იყო ბრძოლის გაგრძელება საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენისათვის ევროპის ქვეყნების მესვეურთა მხარდაჭერის საფუძველზე, რაც მოითხოვდა მოქნილი პოლიტიკის გატარებას, წარსულის გამოცდილების გათვალისწინებას, საერთაშორისო მდგომარეობის მომწიფებასა და მაქსიმალურ მომზადებას, რადგან რუსეთი ნებაყოფილობით არ დათმობდა მისთვის ასე მნიშვნელოვან გეოსტრატეგიულ სახელმწიფოს.

ნოე ჟორდანიამ სამოღვაწეოდ პარიზი აირჩია. 1922 წელს საქართველოს მთავრობამ თავის სახელზე სახელმწიფო სახსრებით ლევილის შატო შეიძინა. ამ ნაბიჯის მიზანი, მამია ბერიშვილისა და სხვა ემიგრანტთა რწმენით, იყო მისი ლტოლვილ ქართველთა თავშესაფრად ქცევა და საქართველოს განთავისუფლების შემდეგ მისი ისევ საქართველოს საკუთრებაში დაბრუნება. მართლაც, ლევილის მყუდრო სავანეში მრავალმა ქართველმა ხიზანმა ჰპოვა თავშესაფარი. მათში არ ჩამქრალა სამშობლოში დაბრუნების იმედი. სამწუხაროდ, ეს იმედი ხანგრძლივი დროის მანძილზე იმედად დარჩა.

1991 წლის 9 აპრილს 1918 წლის 26 მაისის აქტის საფუძველზე საქართველომ ხელახლა აღიდგინა დამოუკიდებლობა და ლევილის მამულის ბედიც დღის წესრიგში დადგა. თითქმის 25 წელი გრძელდებოდა მოლაპარაკებები მამულის საქართველოსთვის დასაბრუნებლად. 2016 წლის 23 სექტემბერს საფრანგეთის რესპუბლიკაში დაბა ლევილის ტერიტორიაზე ხელი მოეწერა ლევილის საქართველოსთვის გადმოცემის აქტს, რითაც დასრულდა ხანგრძლივი ლოდინის პროცესი და მამული მის კანონიერ მემკვიდრეს, ქართველ ხალხს დაუბრუნდა.

პარიზიდან 37 კილომეტრის დაშორებით მდებარე 45000 კვადრატული მეტრი ფართობის ისტორიული მამულის საქართველოსათვის გადმოცემის აქტს საქართველოს მთავრობის მხრიდან ხელი მოაწერა დიასპორის საკითხებში საქართველოს სახელმწიფო მინისტრმა გელა დუმბაძემ, ხოლო ფრანგული მხრიდან აქტზე ხელმოწერნი საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის (1918-1921) მთავრობის წევრთა ოჯახების - ნოე ჟორდანიას, ნოე რამიშვილის, აკაკი ჩხენკელის, სამსონ ფირცხალავას, ევგენი გეგეჭკორის - შთამომავლები და წარმომადგენლები იყვნენ. ღონისძიებას აგრეთვე ესწრებოდა ორი ფრანგი ნოტარიუსი, რომლებიც ემიგრანტთა ოჯახებსა და საქართველოს სახელმწიფოს წარმოადგენდნენ.

ამდენად, **წინამდებარე ნაშრომის აქტუალურობას** სწორედ ამ მოვლენების შესწავლა განსაზღვრავს. ჩვენი კვლევის მიზანია, გამოვლინდეს საფრანგეთში წასული ქართული ემიგრაციის პოლიტიკური ისტორიის უცნობი ფაქტები, მოხდეს ეროვნული განძის დაუნჯების, ლევილის მამულის შეძენისა და მისი მობინადრეთა ისტორიის მონოგრაფიული შესწავლა-განხილვა. ამ პროცესში ცენტრალური ადგილი უკავია ლევილის არქივში დაცული წყაროების კვლევას. არქივი დღესდღეობით საქართველოშია. წინამდებარე ნაშრომში პირველად მოხდება ლევილის საარქივო მასალის დეტალური სახით გამოკვლევა და მისი შემოტანა მეცნიერული სივრცეში.

საფრანგეთის ქართული ემიგრაციის და ლევილის მამულის ისტორიაზე ბევრი დაწერილა, მაგრამ წინამდებარე სადისერტაციო ნაშრომი პირველი მცდელობაა, მეცნიერულად იქნეს შესწავლილი საფრანგეთის ქართული ემიგრაციის, ლევილის შატოსა და მისი მობინადრეთა ისტორიის ის უცნობი დეტალები, რომლებიც ასახულია ემიგრანტების პირადი არქივებში, ოფიციალურ თუ არაოფიციალურ დოკუმენტებსა და ოქმებში, სხვადასხვა ეპისტოლარულ წერილებსა და ანგარიშებში. თითქმის არაა მონოგრაფიულად შესწავლილი ლევილის საარქივო მასალა, რომელიც დაყოფილია 10 წლიან პერიოდებად დღიდან მამულის შეძენისა და მოიცავს იმ ძირითად ოფიციალურ თუ არაოფიციალურ დოკუმენტებს, რაც ასახულია „Foyer Georgienis“ ოქმებსა და „ქართული კერის“ გამგეობის წევრების

ჩანაწერებში. ეს დოკუმენტები თავმოყრილია საქართველოს ცენტრალურ საისტორიო არქივის ფონდ 2126-ში და მოიცავს 67 ერთეულს

მუშაობის პროცესში ჩვენ თვალწინ გადაიშალა ის უამრავი პრობლემა, ურთიერთდაპირისპირება, მწუხარება და ნოსტალგია სამშობლოზე, რომელიც აწუხებდა უცხო მიწაზე იძულებით შეხიზნულ ადამიანებსა და მათ ოჯახებს. ამიტომ ძალიან მნიშვნელოვანია, რომ კიდევ ერთხელ მოხდეს ლევილის ქართველთა სათვისტომოს ისტორიის სხვადასხვა საკითხის მეცნიერული განხილვა 1922 წლიდან მე-21-ე საუკუნის დასაწყისამდე.

აღნიშნული თემით ბევრი მეცნიერი დაინტერესებულა და ქართული ემიგრაციის თავგადასავალი ბევრჯერ გამხდარა კვლევის საგანი, მაგრამ საკუთრივ ლევილის მამულზე მონოგრაფიული კვლევები ბევრი არ გვაქვს და ზოგადად, ქართული ემიგრაციის თემაზეც გამოთქმული ვარაუდები ზოგჯერ სუბიექტური და ტენდენციურია, ხოლო ამა თუ იმ ისტორიული მოვლენის შეფასება წინააღმდეგობრივი და არაობიექტურად წარმოდგენილი. ამიტომ ძალზე მნიშვნელოვანია სხვადასხვა აზრთა შეჯერებით, უკვე არსებული ფაქტოლოგიური მასალების სისტემატიზაციით, საარქივო ფონდებში მოძიებული ახალი დოკუმენტების საშუალებით მოხდეს ისტორიული რეალობის დადგენა.

კვლევის ძირითადი მიზანი და ამოცანები

სადისერტაციო ნაშრომი მიზნად ისახავს, კიდევ ერთხელ ღრმად და დეტალურად გავაანალიზოთ ის საშინაო და საგარეო ობიექტური მიზეზები, რამაც გამოიწვია პირველი რესპუბლიკის დამოუკიდებლობის დაკარგვა და აქცია იგი საბჭოთა რუსეთის დაპყრობის ობიექტად, წარმოვაჩინოთ საფრანგეთის ქართული ემიგრაციის ძირითადი პრობლემები, შევისწავლოთ იძულებით ემიგრანტის მძიმე ხვედრზიარებული ადამიანების საქართველოს დამოუკიდებლობისათვის ბრძოლის ისტორიის, პარიზის ქართული სათვისტომოსა და ლევილის „მატოს“ მკვიდრთა ურთიერთობის, ლევილის მამულის მნიშვნელობის, მისი საქართველოსთვის დაბრუნების საკითხის ძირითადი ასპექტები, განვსაზღვროთ საზღვარგარეთული ქართული კერების მიერ გაკეთებული დიდი მამულიშვილური საქმეების ადგილი საქართველოს ახალ და უახლეს ისტორიაში.

ნაშრომის მეცნიერული სიახლე

სადისერტაციო ნაშრომში გამოკვლეულია ქართული ემიგრაციის ისტორიის ნაკლებად ცნობილი ფაქტები, რომლების აღმოჩნდა საარქივო დოკუმენტებში. ეს ეხება როგორც ლევილის მამულსა და მის ბინადრებს, ისე პარიზის ქართულ სათვისტომოს.

კვლევის თეორიული და მეთოდოლოგიური საუძვლები

ნაშრომის კვლევის მეთოდები მოიცავს საარქივო წყაროების, ისტორიული და ოფიციალური დოკუმენტების, პერიოდული პრესის, სამეცნიერო კვლევის საფუძველზე ჩამოყალიბებულ ანალიზს, ყველა იმ მონოგრაფიული ნაშრომის შესწავლას, რომელიც პირდაპირ თუ არაპირდაპირ უკავშირდება ქართული ემიგრაციის და ლევილის მამულის თემას. ნაშრომში გამოყენებულია ისტორიული კვლევისა და შედარება-ანალიზის მეთოდები.

ნაშრომის თეორიული ღირებულება

ნაშრომის თეორიული ღირებულება მდგომარეობს იმაში, რომ დღეს, როცა ემიგრაციის ისტორიის საკითხით დაინტერესებულ მეცნიერებს შორის ბევრი საკითხი საკამათოა და ესა თუ ის სიტორიული პიროვნება თუ მოვლენა არაერთგვაროვნად შეფასებული, საარქივო დოკუმენტების შესწავლა-ანალიზს განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება. საარქივო მასალაში წარმოჩენილი სიახლეების გარეშე ვერ გავიაზრებთ ემიგრაციის ისტორიის უმნიშვნელოვანეს მოვლენებს, ვერ მოვახდენთ მათ ობიექტურ შეფასებასა და კუთვნილი ადგილის მიჩენას საქართველოს ახალ ისტორიაში. ნაშრომში განხილული

ფაქტები, ისტორიული მოვლენები და პროცესები, მათი განზოგადების შედეგად მიღებული მოსაზრებები უთუოდ დააინტერესებს ემიგრაციის მკვლევარებს.

ნაშრომის პრაქტიკული მნიშვნელობა

ქართული ემიგრაციის საკითხზე შექმნილ ყველა ნაშრომს უდიდესი პრაქტიკული ღირებულება აქვს, რადგან საბჭოთა ტოტალიტარული რეჟიმის ბატონობის პირობებში ეს თემა იყო ტაბუდადებული და მისი ობიექტური კვლევა თითქმის შეუძლებელი, ამიტომ მეოცე საუკუნის ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის ისტორიაში ზევრი თეთრი ლაქა და კითხვა არსებობს, რომელიც ისტორიკოსების კვლევებსა და შეფასებებს ელოდება. ახლა, როდესაც საქართველოს დაუბრუნდა პირველი დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობის არქივის ჰარვარდული და პარიზული ნაწილები, როცა აღარაფერი ზღუდავს ქართული ემიგრაციის ისტორიის ობიექტურ შესწავლას, ეს საკითხი განსაკუთრებით აქტუალური და სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი ხდება. ნაშრომში გაანალიზებული ფაქტობრივი მასალა და კვლევის შედეგად მიღებული დასკვნები დაეხმარება საქართველოს ახალი და უახლეს ისტორიით დაინტერესებულ სპეციალისტებს მეოცე საუკუნის დიდი მოვლენების მიუდგომლად შეფასებაში.

ნაშრომის სტრუქტურა და მოცულობა

სადისერტაციო ნაშრომი მოიცავს ანოტაციას (ქართულ და ინგლისურ ენაზე), შესავალს, ხუთ თავს, ოცდაერთ ქვეთავს, დასკვნას, გამოყენებულ ლიტერატურას და დანართს. ნაშრომი შეადგენს 219 გვერდს.

ნაშრომის ძირითადი შინაარსი

შესავალი

შესავალში მოკლედაა წარმოდგენილი ნაშრომში მოცემული ძირითადი მიმართულებები და მიგნებები, რომლებიც შემდეგ გაშლილია ცალკეულ თავებსა თუ პარაგრაფებში.

საარქივო წყაროები და ლიტერატურა

წარმოდგენილი ნაშრომი ძირითადად ეყრდნობა საარქივო წყაროების (ძირითადად საქართველოს ეროვნული არქივიდან, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკიდან), ისტორიული და ოფიციალური დოკუმენტების, პერიოდული პრესის სამეცნიერო საფუძველზე ჩამოყალიბებულ ანალიზს, ყველა იმ მონოგრაფიული ნაშრომის შესწავლას, რომელიც პირდაპირ თუ არაპირდაპირ უკავშირდება ქართული ემიგრაციისა და ლევილის მამულის თემას. საარქივო მასალიდან განსაკუთრებით აღსანიშნავია ლევილის არქივისა და მამია და ქრისტინე ბერიშვილების პირადი ფონდის დოკუმენტების დეტალური შესწავლისას გამოტანილი დასკვნები.

თემის ირგვლივ არსებული სამეცნიერო მონოგრაფიებიდან განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია გურამ შარაძის, გოგი ცხოვრებაძის, ელგუჯა მამუკელაშვილის, ლევან ზაზა ურუშაძის, რუსუდან დაუშვილის, ციცინო ჯგერვალიძის და სხვათა მონოგრაფიები, სტატიები თუ მოგონებები.

ქართული ემიგრაციის ისტორიის შეცნობისთვის უმნიშვნელოვანესია მე-20 საუკუნის იმ ქართულ პოლიტიკურ მოღვაწეთა თუ ემიგრანტების შთამომავლების ნაშრომები, ჩანაწერები, რომლებიც თვითონ იყვნენ მომსწრენი და თვითმხილველნი ამა თუ იმ ისტორიული მოვლენის, ამიტომ მათი მიერ მოწოდებული ცნობები პირველწყაროებადაც შეიძლება ჩაითვალოს. ამ მხრივ აღსანიშნავია კონსტანტინე გვარჯალაძისა და ჟაკლინ ვენერა ხაბულიანის მოგონებები.

თავების ანოტაცია

თავი I. საქართველოს საკითხი მსოფლიოს დიდი ქვეყნების პოლიტიკურ ჭრილში

XX საუკუნის დასაწყისიდან მსოფლიო ბევრი დიდი და ტრაგიკული ისტორიული მოვლენის მოწმე გახდა და საქართველოც, სხვადასხვა ფორმით აღმოჩნდა ჩართული საერთაშორისო პოლიტიკურ თამაშებში, რომლებსაც დიდი ქვეყნები ეწეოდნენ მსოფლიოს ხელახალი გადანაწილებისა და გავლენის სფეროებისათვის ბრძოლაში. ეს პერიოდი გლობალურად ურთულესი მოვლენებით დატვირთული იყო და საქართველოც, როგორც რუსეთის იმპერიის შემადგენელი ნაწილი, აქტიურად მონაწილეობდა მეზობელი თუ ევროპული ქვეყნების პოლიტიკური ინტერესების განხორციელებაში.

1917 წლის თებერვლისა და ოქტომბრის რევოლუციებმა ამიერკავკასიაში სულ სხვა რეალობა შექმნა. საქართველომ 1918 წლის 26 მაისს გამოაცხადა დამოუკიდებლობა, მაგრამ მისი არსებობა არ აღმოჩნდა ხანგრძლივი. საბჭოთა რუსეთმა ჯერ 1920 წლის 7 მაისის ხელშეკრულებით აღიარა საქართველოს პოლიტიკური დამოუკიდებლობა, ხოლო მოკლე ხანში, 1921 წლის თებერვალ-მარტში მოახდინა მის მიერვე აღიარებული ქვეყნის ოკუპაცია-ანექსია.

დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობას, ისე, რომ მის ძირითად საკანონმდებლო ორგანოს არ მოუხსნია უფლება-მოსილება, ემიგრაციაში წავიდა საფრანგეთში, რათა იქ გაეგრძელებინა ბრძოლა დაკარგული თავისუფლების დასაბრუნებლად. ეს ბრძოლა ძირითადად გულისხმობდა ევროპული წამყვანი სახელმწიფოების, სოციალისტური ორგანიზაციების ინფორმირებას იმ უსამართლობის შესახებ, რასაც საბჭოთა რუსეთის მიერ ანექსირებულ საქართველოში ჰქონდა ადგილი.

ემიგრირებულ მთავრობას ძალ-ღონე არ დაუშურებია, რომ საქართველოს საკითხი მსოფლიოს ყურადღების ცენტრში მოხვედრილიყო, მაგრამ ყველაფერი ამაო გამოდგა. ჩვენი ქვეყნის ბედი განსაზღვრა მეოცე საუკუნის ურთულესმა პოლიტიკურმა მოვლენებმა. პირველი მსოფლიო ომისგან აოხრებულ და ძალაგამოცლილ ევროპას რუსეთის ბაზარი უფრო აინტერესებდა, ვიდრე დაპყრობილი და დიდი ქვეყნისგან მიტაცებული საქართველო, ამიტომ მან ზეპირი განცხადებების გარდა მისთვის სხვა ვერაფერი გაიმეტა.

თავი II. ეროვნული საგანძურისა და საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის სახელმწიფო არქივის ოდისეა

2.1 კიდევ ერთხელ ქართული ეროვნული საგანძურის თავგადასავლის შესახებ

2.2 ეროვნული არქივის თავგადასავალი პარიზსა და ჰარვარდში

2.3 მამია და ქრისტინე ბერიშვილების არქივის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტისათვის გადაცემა

ემიგრაციაში წასულმა ეროვნულმა მთავრობამ თან წაიღო საქართველოს ეროვნული საგანძური. საუბრეს მცველად გაჰყვა დამფუძნებელი კრების თავჯდომარის მოადგილე ექვთიმე თაყაიშვილი, რომელმაც განმის საფრანგეთში ყოფნის 24 წლის განმავლობაში ერთხელაც არ დატოვა იგი უყურადღებოდ. მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოს მეჭურჭლეთუხუცესი ემიგრაციაში საშინელ

გაჭირვებასა ცხოვრობდა, მან ბოლომდე დაიცვა ქართული განძი სხვადასხვა შინაური თუ გარეული მიმტაცებლებისგან და უკლებლივ დაუბრუნა იგი მის მესაკუთრეს-ქართველ ხალხს.

განძთან ერთად მრავალწლოვანი ოდისეა ხვდა წილად საქართველოს პირველი დემოკრატიული რესპუბლიკის არქივსაც, რომელიც პარიზსა და ჰარვარდში ხანგრძლივად ყოფნის შემდეგ, მხოლოდ მეოცე საუკუნის ბოლოს დაუბრუნდა საქართველოს. ეს იყო უაღრესად მნიშვნელოვანი ფაქტი, რადგან არქივის სამშობლოში ჩამოტანამ შესაძლებელი გახადა მისი შესწავლა და ამით ახალი ფურცლის ჩაწერა საქართველოს ახალ ისტორიაში.

არქივის პარიზული და ჰარვარდული ნაწილების გვერდით საპატიო ადგილი უკავია მამია და ქრისტინე ბერიშვილების პირად ფონდს, რომელიც 2015 წელს საჩუქრად გადასცა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკას მათმა ვაჟმა ტიერ ბერიშვილმა.

თავი III. ქართული ემიგრაცია საფრანგეთში

3.1 ლევილი-ძეგლი თავისუფალი საქართველოსი

3.2 ლევილის მამულის შექმნა

3.3 პოლონური და ინგლისური ვალი

3.4 ლევილის მამულის მმართველობის ისტორიიდან

3.5 ლევილის მამულის წესდება და შინაგანაწესი

3.6 ქართული კერის ასოციაციის დაარსების ისტორიიდან

3.7 სოციეტესა და კერის ასოციაციის ურთიერთობის საკითხისთვის

3.8 ლევილის კერისა და საფრანგეთის ქართული სათვისტომოს

ურთიერთობის საკითხისთვის

3.9 ლევილის მამულის პრობლემები

3.10 ლევილის მამულზე მზრუნველნი

საფრანგეთში ჩასვლისთანავე, საქართველოს ეროვნულ მთავრობას თავმესაფარი სჭირდებოდა, რისთვისაც მან 1922 წლის 24 ივნისს პარიზის მახლობლად ლევილის შატო შეიძინა. ლევილის მამული გახდა საქართველოს დამოუკიდებლობისათვის ბრძოლის პლაცდარმი და უსამშობლო ქართველებისთვის პატარა საქართველო საფრანგეთში.

მამულის შესანარჩუნებლად საჭირო იყო მისთვის გარკვეული იურიდიული სახის მიცემა. თავდაპირველად ლევილი გაფორმდა როგორც კერძო საკუთრება ორ კაცზე, ხოლო შემდეგ დამფუძნებელმა მამებმა 1928 წლის 30 აპრილს მოძებნეს ახალი სისტემა მამულის სამართავად-შეადგინეს ანდერძი, რომლის მთავარი აზრიც იყო ის, რომ ლევილის მამული შექმნილი იყო საქართველოს მთავრობის ფულით და ამიტომ იგი ქართველი ხალხის საკუთრებას შეადგენდა.

მამულის მმართველობა მოეწყო პარიტეტულ საწყისებზე. იგი გაფორმდა 7 ადამიანზე, რომელიც სამ პარტიას წარმოადგენდა: სოციალ-დემოკრატებს, ეროვნულ-დემოკრატებს და სოციალისტ ფედერალისტებს.

მამულის არსებობის მანძილზე ემიგრანტებში არაერთხელ დაიბადა კითხვა, თუ რა თანხით იყო შექმნილი მამული. მითუმეტეს, რომ საბჭოთა სპეცსამსახურებისთვის განსაკუთრებით პრიორიტეტული იყო ისეთი ცრუ ინფორმაციის გავრცელება, თითქოს ემიგრირებულმა მთავრობამ გაყიდა განძი და ამ თანხით ლევილი შეიძინა. ფიგურირებდა ე.წ. „პოლონური ვალით“ მამულის ყიდვის ვარიანტიც.

ჩვენს მიერ შესწავლილ ყველა დოკუმენტში ხაზგასმულია, რომ ლევილის მამული ნაყიდა საქართველოს ფულით და ამიტომ მისი კანონიერი მესაკუთრეც არის მხოლოდ საქართველო.

საარქივო მასალის ანალიზიდან კარგად ჩანს, რომ ქართულ მამულს კარგად ორგანიზებული მმართველობის სტრუქტურა ჰქონდა. მას მართავდა ორი ორგანო: მეპატრონეთა „სოციეტე“, რომელიც შეიქმნა მამულის ყიდვისთანავე და „ქართული კერის ასოციაცია, რომლის დაარსებაში და მამულის საქველმოქმედო დაწესებულებად გადაკეთებაში დიდი როლი შეასრულა ქართველი ხალხის დიდმა მეგობარმა და მფარველმა სენატორმა მარიუს მუტემ.

ლევლის შატოს მცხოვრებლებისათვის ერთგვარ კონსტიტუციად იქცა კერის ასოციაციის წესდება და შინაგანაწესი, რომელიც აწესრიგებდა მამულის ცხოვრების ყველა სფეროს და მისი მოზინადრეების-, „შეხიზნულების“ ცხოვრების წესს.

მარიუს მუტეს მიერ შექმნილი ლევლის მმართველობის მოდელი ყველაზე ოპტიმალური და იმ მდგომარეობის შესაფერისი იყო, რადგან თუ მამული გაფორმებული იქნებოდა როგორც კერძო საკუთრება, მას მოუწევდა სახელმწიფო გადასახადის გადახდა, რომელიც საკმაოდ სოლიდური იყო. ეს გამოიწვევდა მის გაკოტრებას და მისი მფლობელობა გადავიდოდა სახელმწიფოს ხელში. მარიუს მუტეს გეგმით კი ლევლი გაფორმდა როგორც საქველმოქმედო დაწესებულება, ამიტომ იგი ნაკლებ გადასახადს გადაუხდიდა სახელმწიფოს. ასევე მას ხელს ვერ დაადებდა საბჭოთა კავშირიც, რომელიც ცდილობდა მის დასაკუთრებას.

ამდენად, მამულის არსებული მმართველობა წარმოადგენდა მისი შენარჩუნების საფუძველს. ამიტომ სოციეტეს, როგორც ლევლის იურიდიული გარანტის და კერის ასოციაციის, როგორც მამულის ფიზიკური მომვლელი ორგანოს მწყობრ მუშაობაზე იყო დამოკიდებული ზოგადად ლევლის და მისი მოზინადრეების ბედი. როგორც საარქივო დოკუმენტების შესწავლით ირკვევა, მათ შორის ურთიერთობა სულაც არ ყოფილა ყოველთვის შეხმატკბილებული და შეთანხმებული.

ლევლის მამული ყოველთვის იყო საფრანგეთის ქართული ემიგრაციის ყურადღების ცენტრში. იგი ყოველთვის ცდილობდა მამულის ცხოვრებაში ჩარევას, რაც ლევლის კერასა და საფრანგეთის ქართულ სათვისტომოს შორის პრობლემების კასკადს წარმოშობდა და ქმნიდა დამატებით ურთიერთობის საფუძველს. კონფლიქტის მიზეზი სხვადასხვა სახით ვლინდებოდა და ძირითადად იკვეთებოდა ლევლის მამულში ცხოვრების უფლებისათვის ბრძოლაში.

ქართული მამულს მთელი მისი არსებობის მანძილზე უამრავი პრობლემის გადალახვა მოუხდა, რომელთაგან უმთავრესი იყო მიმე მატერიალური მდგომარეობა და გაჭირვება. ეს, რა თქმა უნდა, ისახებოდა მისი შეხიზნულების განწყობაზე და ხდებოდა სათავე უამრავი არასასიამოვნო ფაქტის. მცხოვრებლები ისედაც ხომ ბევჭირგამოვლილნი და მორალურად განადგურებულნი იყვნენ.

ლევლის მამულს ყველაზე მეტად ესაჭიროებოდა ხშირი რეაბილიტაცია, რომელიც დიდ თანხებთან იყო დაკავშირებული, რაც მას არასოდეს გააჩნდა. ქართული კერა მუდმივად სპონსორის ძიებაში იყო და ხშირად მიმართავდა ხოლმე დახმარებისათვის სხვადასხვა ორგანიზაციას. და ამ გაჭირვების ჟამს ზოგჯერ გამოჩნდებოდნენ ხოლმე ღვთისნიერი ადამიანები, ძირითადად ემიგრანტებიდან, რომელთაც გულთან მიჰქონდათ ლევლის ბინადრების გასაჭირი და მათ უანგაროდ ეხმარებოდნენ. სწორედ ასეთმა სიტუაციამ და ერთმანეთის გვერდში დგომამ გადაარჩინა ქართველობა მთელი მისი არსებობის მანძილზე.

IV თავი. ემიგრანტების ცხოვრება

4.1 ლევლის ბინადარნი

4.2 დაპირისპირება ემიგრანტებში ლევლის საარქივო დოკუმენტების მიხედვით

4.3 ემიგრანტული ცხოვრების ეპიზოდები ლევლის დოკუმენტების მიხედვით

4.4 ლევლის ქართული პანთეონი

მამულის შატოში მისი შეძენისთანავე პირველი ბინადარნი იყვნენ ექვთიმე თაყაიშვილი, კარლო ჩხეიძე, კონსტანტინე კანდელაკი, გრიგოლ ვეშაპელი, ბატონინი ლეჰრანი, ვალოდია გოგუაძე, რაჟდენ არსენიძე, გიორგი ერაძე, არჩილ არავიაშვილი და სხვები. სამშობლოდაკარგული ემიგრანტები უნდა შეგუებოდნენ სრულიად ახალ სამშობლოს და უცხო პირობებს. ზოგიერთი მათგანისთვის ეს თითქმის შეუძლებელი აღმოჩნდა, მაგალითად კარლო ჩხეიძისთვის, რომელმაც 1926 წელს თვითმკვლელობით დაასრულა სიცოცხლე, ხოლო სხვებისთვის ის აუცილებლობა, რომ საჭირო იყო ქვეყნის გასანთავისუფლებლად ბრძოლის გაგრძელება, ახალ ცხოვრებასთან შეგუების სტიმული აღმოჩნდა და მათ სამშობლოს მთელი სიყვარული დააფრქვიეს ლევლის მამულს, სადაც შექმნეს პატარა საქართველო საფრანგეთში. სწორედ ამის შემდეგ იქცა ლევლი საქართველოს დამოუკიდებლობისათვის ბრძოლის მთავარ შტაბბინად.

თუმცა ლევლის ბინადრებს შორის არ იყო მუდმივად კეთილგანწყობითი დამოკიდებულება. საარქივო მასალის შესწავლით ირკვევა, რომ ხიზნებს შორის რთული, ზოგჯერ ურთიერთსიძულვილამდე მისული ურთიერთობა ყალიბდებოდა, რომლის საფუძველსაც ქმნიდა ისეთი

პრობლემური საკითხები, როგორცაა ლევილის მამულის მემკვიდრეობა, იქ ცხოვრების უფლების მოპოვება, საქართველოს მთავრობის არქივის ყველასადმი მიუწვდომლობა და სხვა უამრავი მიზეზი. ამ კომფლიქტს წარმოშობდა და აღვივებდა როგორც ცხოვრების აუტანელი პირობები და სამშობლოზე ნოსტალგია, ისე საბჭოთა სპეცსამსახურების აშკარა თუ ფარული საქმიანობა, რომელთა პირდაპირ მიზანს შეადგენდა ემიგრაციაში შუღლის დათესვა და მათი დაქსაქსვა.

მაგრამ ემიგრაციის ისტორია ასევე სავსეა ურთიერთთანადგომის და სიყვარულის საოცარი მაგალითებითაც, რომლის გმირებიც იყვნენ ხშირად ისტორიისთვის უცნობი ადამიანები. მხოლოდ საარქივო მასალის შესწავლამ მოჰფინა დღის სინათლე ემიგრაციის ისეთ გამოჩენილი მოღვაწის კეთილ საქმეებს, როგორც იყო ლევან ზურაბიშვილი. მხოლოდ საარქივო წერილებში გაბნეული ამბებიდან შევიტყვეთ მისი საკაიკაცო და მოძმის დასახმარებლად მიმართულ ქმედებებზე, რომელიც მას იმიტომ არ გაუკეთებია, ვინმესგან ქება-დიდება მიეღო, არამედ მისთვის უპირველესი იყო ყველაზე დიდი ქრისტიანული მცნება „გიყვარდეს მოყვასი შენი“ და ამ ცნების ერთგულება მთელი მისი ცხოვრების არსს შეადგენდა.

უცხო ქვეყნის კალთას შეფარებული ემიგრანტების ყველაზე დიდი ძახილი მიწის ყივილი და სამშობლოს უსასრულო მონატრება იყო. ისინი იბრძოდნენ, საქმიანობდნენ, წერდნენ საქართველოსთვის, სამშობლოს ნოსტალგია გამოსჭვიოდა მათ მიერ დაწერილ თითოეულ სტრიქონში, ლექსში, პუბლიკაციასა თუ სამეცნიერო ნაშრომში, მაგრამ ლტოლვილები ალბათ ყველაზე საშინელ სიზმარშიც კი ვერ წარმოიდგენდნენ, რომ საკუთარი სამშობლოს მიწა მათთვის მონატრებად დარჩებოდა და მის მაგივრად ლევილის ქართველთა პანთეონი გახდებოდა მათი საბოლოო განსასვენებელი. ყველაფრის მეტყველია კოკი დადიანის საფლავის წარწერა ლევილში-„ძელების კი ფიქრობს საქართველოზე“ და აქ ყოველგვარი კომენტარი ზედმეტია.

V თავი. ლევილის საქართველოსთვის გადაცემის პრობლემა

5.1 ლევილის მამულის საქართველოსთვის გადაცემის წინაპირობები

5.2 ლევილის მამულის საქართველოსთვის გადმოცემა

5.3 საქართველოს პირველი რესპუბლიკის ისტორიული და კულტურული ქართულ-ფრანგული მემორიალური ცენტრი-ლევილის ქართული აკადემია დღეს

5.4 ლევილის მამულის საქართველოსთვის გადმოცემის მნიშვნელობა

დღიდან მამულის შეძენისა ლევილი იყო ქართველი ხალხის კუთვნილება. ეს ხაზგასმული იყო მის ყველა ოფიციალურ თუ არაოფიციალურ დოკუმენტში. როგორც კი საქართველო აღიდგენდა დამოუკიდებლობას ლევილის ქართული მამული აუცილებლად უნდა დაბრუნებოდა მის პატრონს-საქართველოს. თუმცა ლევილის დამფუძნებელმა მამებმა გარკვეული პირობები შეიმუშავეს, თუ როგორ და რის საფუძველზე განხორციელდებოდა ეს ღირშესანიშნავი აქტი.

და ამისათვის სამზადისი დაიწყო ჯერ კიდევ ჩვენი ქვეყნის დამოუკიდებლობის გამოცხადებამდე, რომლის ცენტრალური ფიგურაც აღმოჩნდა პროფესორი გურამ შარაძე. მისმა დაულალავმა მოღვაწეობამ ემიგრანტებთან ერთად შესაძლებელი გახადა ლევილის ქართული მამულის საქართველოსთვის დაბრუნების საქმიანობის დაწყება. მოლაპარაკებები აქტიურ ფაზაში შევიდა ქვეყნის დამოუკიდებლობის აღდგენის შემდეგ. ქართულმა სახელმწიფომ შეიმუშავა პროექტი, რომელშიც დეტალებში იყო გაწერილი ყველა ღონისძიება ლევილის მამულის რებილიტაციისა და მის სამეცნიერო-კულტურულ დაწესებულებად გადაქცევის შესახებ.

2016 წლის 23 სექტემბერს დაბა ლევილში შედგა ჩვენი ქვეყნის უახლეს ისტორიაში უმნიშვნელოვანესი ისტორიული აქტი-მრავალწლიანი მოლაპარაკებების შემდეგ ლევილის ქართველთა მამული დაუბრუნდა მის პატრონს-საქართველოს, რითაც აღსრულდა ქართველი ემიგრანტების მრავალწლიანი ოცნება.

საფრანგეთში საქართველოს სრულუფლებიანი დესპანის, ბატონ გოჩა ჯავახიშვილის მიერ მოწოდებული რეზიუმული დოკუმენტით ჩვენთვის ცნობილი გახდა ლევილის მამულში ქართული მხარის მიერ დაგეგმილი აღდგენითი-სარეაბილიტაციო სამუშაოების შესახებ დეტალური ინფორმაცია,

რომლის განხორციელებითაც ლევილის მამული გადაიქცევა საქართველოს პირველი რესპუბლიკის ისტორიული მემკვიდრეობის ქართულ-ფრანგული კულტურის მემორიალურ ცენტრად.

დასკვნა

სადისერტაციო ნაშრომის ბოლოს წარმოდგენილ დასკვნაში აღნიშნულია მიმოხილვა იმ საკითხებისა და სიახლეებისა, რომლებიც გაჟღერებულია ნაშრომში.

1918 წლის 26 მაისს, რუსეთში მომხდარი ორი რევოლუციის შემდეგ, ჩვენმა ქვეყანამ მოიპოვა დამოუკიდებლობა, მაგრამ მისი არსებობა არ აღმოჩნდა ხანგრძლივი, საბჭოთა რუსეთმა 1921 წლის თებერვალ-მარტში მოახდინა მისი ხელახალი ოკუპაცია-ანექსია და პირველი დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობა იძულებული გახდა ემიგრაციაში წასულიყო საფრანგეთში. ემიგრაციის მიზანი იყო ევროპის წამყვანი ქვეყნების, სოციალისტური საზოგადოებების ინფორმირება საქართველოში განვითარებული ტრაგიკული მოვლენების შესახებ და მათი დახმარებით დაკარგული თავისუფლების დაბრუნება.

ემიგრირებულ მთავრობას თავშესაფარი ესაჭიროებოდა და სწორედ ამიტომ პარიზის მახლობლად ლევილის შატო შეიძინა, რომელიც გახდა განმათავისუფლებელი ბრძოლის შტაბ-ბინა და პატარა საქართველო საფრანგეთში. ემიგრანტები იმედოვნებდნენ, რომ მსოფლიოს სახელმწიფოების ზეწოლით საბჭოთა რუსეთი ხელს აიღებდა მისთვის ანექსირებულ ქვეყანაზე და საქართველო აღიდგენდა პოლიტიკურ დამოუკიდებლობას. მაგრამ ეს იმედი იმედად დარჩა. პირველი მსოფლიო ომისგან დაზარალებულ ევროპას სულის მოსათქმელად რუსეთის ბაზარი და მასთან ნორმალური ურთიერთობის აღდგენა უფრო აინტერესებდა, ვიდრე პატარა ქვეყნის თავისუფლება, ამიტომაც ეროვნული მთავრობის ყოველი ღონისძიება, მიმართული მსოფლიოს ყურადღების ცენტრში საქართველოს მოხვედრისათვის ამაო გამოდგა.

ლევილის მყუდრო სავანეში უამრავმა ქართველმა ჰპოვა თავშესაფარი და მათი ოცნება, ოდესმე დაბრუნებულიყვნენ სათაყვანებელ სამშობლოში, გაცრუდა და ბევრი მათგანისთვის საბოლოო ადგილი ლევილის ქართველთა საგოდებელი ან საფრანგეთის სხვა განსასვენებელი აღმოჩნდა.

ლევილის მამულის შეძენისთანავე გაფორმებულ თუ შემდეგ გამოცემულ ყველა დოკუმენტში ეროვნული მთავრობის წარმომადგენლები აჟღერებდნენ იმ ფაქტს, რომ მამული შეზენილი იყო მთავრობის ფულით და ქართველი ხალხის საკუთრებას შეადგენდა. როგორც კი საქართველო აღიდგენდა პოლიტიკურ დამოუკიდებლობას, მას დაუბრუნდებოდა პატარა საქართველო საფრანგეთში.

მართლაც დიდი ხნის მოლაპარაკებების, სხვადასხვა წინააღმდეგობების გადალახვის შემდეგ 2016 წლის 23 სექტემბერს დაბა ლევილში საზეიმო ვითარებაში ლევილის მამულის საქართველოს საკუთრებაში გადაეცა. ეს იყო მეტად მნიშვნელოვანი ისტორიული მოვლენა. ჯერ ერთი, აღსრულდა ქართველი ხალხის მრავალწლიანი ოცნება: მამული საქართველოს დაუბრუნდა. მეორე, ამ ფაქტმა აამაღლა საქართველოს საერთაშორისო ავტორიტეტი. მესამე, კიდევ ერთხელ ხაზი გაესვა ქართული ემიგრაციის უდიდეს პატრიოტიზმს და თავდადებას საქართველოს მიმართ. თავიდანვე ლევილი საქართველოს საკუთრებას წარმოადგენდა, მაგრამ იმ დროის ისტორიული აზრებით იგი გაფორმდა, როგორც კერძო საკუთრება, რომ საბჭოთა რუსეთს არ ჩავარდნოდა ხელში. მისი ფაქტიური მესაკუთრეები ყოველთვის ხაზს უსვამდნენ იმას, რომ ლევილი საქართველოს ეკუთვნოდა, მიუხედავად იმისა, რომ მათ ამაში არავინ ავალდებულებდა, გარდა საკუთარი პასუხისმგებლობისა ქვეყნისა და ერის წინაშე და როგორც კი დღის წესრიგში დადგა მამულის რეალური დაბრუნების საკითხი საქართველოსთვის, ემიგრაციის არც ერთ შთამომავალს ხელი არ აკანკალებია, რომ თანხმობაზე ხელი მოეწერა.

ლევილის გადმოცემის შემდეგ დაისახა გეგმა მისი შემდგომი სარგებლობის შესახებ. დღის წესრიგში დადგა არაერთი მოსაზრება: უმნიშვნელოვანესი იქნება მისი სამეცნიერო დანიშნულებით გამოყენება, რომ შეიქმნას ქართულ-ფრანგული მეცნიერებათა აკადემია, მოეწყოს ქართულ-ფრანგული კულტურის ცენტრი, რომელიც იმოდღაწევებს შემოქმედებითი სფეროს ყველა მიმართულებით, განთავსდეს სამუზეუმო, საგამოფენო, სასწავლო-საგანმანათლებლო, საბიბლიოთეკო სივრცეები და სხვა.

ამრიგად, ლევილის მამული ემიგრირებულმა მთავრობამ თითქოს იმისთვის შეიძინა, რომ იგი ყოფილიყო მთავარ პორ-ფოსტი საქართველოს დამოუკიდებლობის დაბრუნებისთვის ბრძოლაში, ხოლო იქ შეხიზნულ ადამიანებს ის ეგონათ თავისი დროებითი ნავთსაყუდელი, მაგრამ როგორც შემდეგ აღმოჩნდა მათი საბოლოო ადგილი აღმოჩნდა ლევილის საუკუნო განსასვენებელი, ან საფრანგეთის სხვა

საგოდებელი (შატუს, პერ-ლაშეზის, სენტ უენის და სხვა). ლევილის მამული იყო პატარა საქართველო საფრანგეთში, ქართული კუნძული სამშობლოდაკარგული ემიგრანტებისთვის და ამიტომ მისი ისტორია ორგანულადაა დაკავშირებული ჩვენი სამშობლოს ისტორიასთან.

თემასთან დაკავშირებული გამოქვეყნებული პუბლიკაციები:

1. ბელა გზირიშვილი, „ზოგიერთი საკითხი ლევილის მამულის ისტორიიდან“, საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიის მაცნე, თბ.2018, №2, გვ. 178-188.
2. ბელა გზირიშვილი, „ემიგრანტული ცხოვრების ეპიზოდები ლევილის დოკუმენტების მიხედვით“, საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიის მაცნე, თბ.2019, №1, გვ. 178-189.
3. ბელა გზირიშვილი, „დაპირისპირება ემიგრანტებში ლევილის საარქივო დოკუმენტების მიხედვით“, ახალი საქართველოს უნივერსიტეტის კავკასიური ფილოსოფიისა და თეოლოგიის სამეცნიერო-კვლევითი არქივის ინტერდისციპლინური კონფერენციის შრომები.



Saint Andrew the First-Called Georgian University of the Patriarchate of Georgia

School of Humanities and Law

**Doctoral Educational Program
"History of Georgia"**

With the right of manuscript

Bela Gzirishvili

**The history of the Leuville estate
Some of the issues of Georgian emigration in France**

**From the presented dissertation for obtaining the Academic Degree
Doctor of Philosophy in History**

AN ABSTRACT

Qualification code 1004

Tbilisi

2020

The dissertation thesis is performed at the School of Humanities and Law at St. Andrew the First Called Georgian University of the Patriarchate of Georgia.

The Head of the Scientific Research:

Roin Metreveli- PhD professor and Academician

Official Opponents:

1. **Vakhtang Guruli**-Doctor of History, Professor
2. **Rusudan Daushvili**-Doctor of History

The defense of the dissertation will take place on 2020, at – 8 June, p.m –15:00--
at the meeting of Dissertation Committee of the section of History of the Dissertation Board of the School of Humanities and Law at St. Andrew the First Called Georgian University of the Patriarchate of Georgia.

Address: 0179, N53a I. Chavchavadze Ave, Tbilisi. St. Illia the Righteous sitting hall at the Georgian University, IV floor.

The dissertation can be read in the scientific library of St. Andrew the First-Called Georgian University of the Patriarchate of Georgia.

The abstract was sent out on „18 „ May „ 2020 „

Scientific Secretary of the History Section
of the Dissertation Board:
PhD in History Gvantsa Burduli

General description of the dissertation and the importance of the issue

The beginning of the twentieth century in the history of the Georgian nation was marked by great political shifts: Georgia, which had been under Russian rule for more than a century, regained its political independence on May 26, 1918, thus successfully ending the Georgian nation's long struggle for independence. However, The new state-Soviet Russia, which was formed on the territory of the former Russian Empire, violated the peace treaty with the Republic of Georgia on May 7, 1920, and occupied the country in February-March 1921.

On March 17, 1921, the government of the Democratic Republic of Georgia, as well as some of the members of the Constituent Assembly immigrated to France. The aim of the political emigration was to continue the struggle for the restoration of Georgia's independence based on the support of European leaders. It required flexible policies, past experience, international maturity, and maximum training, as Russia would not voluntarily give up a geostrategic state. Noe Jordania selected Paris for his work. In 1922, the Georgian government purchased the Leuville State with state funds. The aim of this step, according to Mamia Berishvili and other immigrants, was to turn the land into a shelter for Georgian refugees and return it to Georgian ownership after the liberation of Georgia. Indeed, many Georgian immigrants found a shelter in that cozy savannah of Leuville. The hope of returning to their homeland did not fade in them. Unfortunately, this hope has been dashed for a long time.

On April 9, 1991, on the basis of the Act of May 26, 1918, Georgia regained its independence and the fate of the Leuville estate was on the agenda. Negotiations for the return of the land to Georgia have been going on for almost 25 years. On September 23, 2016, in the French Republic, an act of transferring Leuville to Georgia was signed on the territory of the small town of Leuville. Thus the land was returned to its rightful heir, the Georgian people.

Gela Dumbadze, the State Minister for Diaspora Affairs of Georgia, signed the act of handing over the historical land of 45000 square meters to Georgia, located 37 kilometers away from Paris. The signatories to the act from the French side were the descendants and representatives of the families of members of the government of the Democratic Republic of Georgia (1918-1921) - Noe Jordania, Noe Ramishvili, Akaki Chkhenkeli, Samson Pirtskhalava, Evgeni Gegechkori.

The event was also attended by two French notaries representing immigrant families and the Georgian state. Thus, the relevance of this research is determined by the study of these events. The aim of it is to reveal the unknown facts of the political history of Georgian immigration to France, to study the national treasury, the purchase of the Leuville estate and the monographic study of the history of its inhabitants. The study focuses on materials preserved in the Leuville Archives. The archive is currently in Georgia. In this work, Leuville's archival material will be examined in detail for the first time and brought into the scientific field.

Much has been written about Georgian immigration in France and Leuville history, but this dissertation is the first attempt to study scientifically the Georgian immigration to France, Leuville chateau and its inhabitants' unknown details, which are reflected from immigrants personal archives, official and unofficial documents and protocols, etc. Leuville's archival material, which has been divided into 10 years from the date of purchase of the land and includes the main official or unofficial documents reflected in the "Foyer Georgienis" Protocols and the records of the members of the "kartuli Kera", is almost unexplored. These documents are collected in the Fund 2186 of the Central Historical Archive of Georgia and include 67 units.

In the working process, we faced many problems, confrontations, sorrows and nostalgia for the homeland, which worried the people who were forcibly relocated to a foreign land and their families. Therefore, it is very important to discuss the various issues of the history of the Georgian community in Leuville from 1922 to the beginning of the 21st century once again.

Many scientists are interested in this issue and the Georgian immigration adventure has been the subject of research many times, but the proper monographic studies about Leuville estate are not so many in general. The assumptions made on the subject are sometimes subjective and tendentious, and the assessment of this or that historical event is contradictory. Therefore, it is very important to reconcile different opinions, to systematize the existing factual materials, to establish the historical reality through the new documents found in the archival funds.

The main purpose and objectives of the Dissertation

The dissertation aims to analyze in depth and in detail, the domestic and foreign objective reasons that led to the loss of the independence of the First Republic and turned it into the object of the conquest of Soviet Russia. To present the main problems of Georgian emigration to France. To study immigrated people's struggle for the independence in Paris, the Georgian community and the Chateau Leuville, indigenous relations, the importance of the Leuville estate, the main aspects of the issue of its return to Georgia, to determine the great patriotic deeds done in the new and recent history of Georgia.

Scientific novelty of the Dissertation

The dissertation examines less-known facts about the history of Georgian immigration, which were found in archival documents. This applies to both the Leuville estate and its inhabitants, as well as the Georgian community in Paris. The scientific circulation includes Leuville's archive, that consists 67 units.

Theoretical and methodological foundations of Dissertation

The research methods of the paper include the analysis based on archival sources, historical and official documents, periodical press, scientific research, the study of all the monographic works that are directly or indirectly related to the topic of Georgian immigration and the Leuville estate. The paper uses historical research and comparison-analysis methods.

Theoretical value of the Dissertation

The theoretical value of the dissertation lies in the fact that many issues are controversial among scholars interested in the history of immigration today, and the study and analysis of archival documents is particularly misjudged about some historical figures or events. We will not be able to understand the most important events in the history of emigration without new archival materials and we will not be able to make an objective assessment of them and find their rightful place in the new history of Georgia. The facts discussed in the research, historical events and processes, the opinions obtained as a result of their generalization will undoubtedly interest the researchers of immigration field.

Practical value of the Dissertation

All the works on the issue of Georgian immigration have a great practical value, because in the conditions of the domination of the Soviet totalitarian regime, this topic was taboo and its objective research was almost impossible. So there are many ambiguous questions in the history of the national independence movement of the twentieth century that await historians' research and evaluations. Now that the Harvard and Parisian parts of the archives of the government of the first democratic republic have been returned to Georgia, there is no limit to the objective study of the history of Georgian immigration.

The structure and volume of the Dissertation

The dissertation includes an annotation (in Georgian and English), an introduction, five chapters, twenty-one subsections, a conclusion, the literature used and an appendix. The research is 219 pages long.

The main content of the Dissertation

The introduction briefly presents the main directions and findings in the paper, which are therefore presented in separate chapters or paragraphs.

Archival sources and literature

The work is mainly based on archival sources (mainly from the National Archives, the Tbilisi State University library), historical and official documents, printed on the basis of scientific analysis, all the monographic study of the work, which is directly or indirectly related to the Georgian immigration and Leuville estate topic. Particular note from the archival material are the findings of a detailed study of the documents of the Leuville Archives and Mamia and Kristine Berishvili's personal fund. The monographs, articles or memoirs of Guram Sharadze, Gogi Tskhovrebadze, Elguja Mamukelashvili, Levan Zaza Urushadze, Rusudan Daushvili, Tsitsino Jervalidze and others are especially important either.

Annotation of chapters

Chapter I. Georgia in the political context of the great countries of the world

Since the beginning of the twentieth century, the world has witnessed many great and tragic historical events, and Georgia, in various forms, has been involved in international political games, which have involved major countries in the fight for redistribution and influence in the world. This period was marked by globally difficult events. And Georgia, as an integral part of the Russian Empire, was also actively involved in the political interests of neighboring or European countries. The revolutions of February and October 1917 created a completely different reality in the Caucasus. Georgia declared independence on May 26, 1918, but its existence did not last long. Soviet Russia first recognized Georgia's political independence under the Treaty of May 7, 1920, and in a short time, in February-March 1921, occupied and annexed the country.

The government of the Democratic Republic, so that its main legislature did not abolish the right-of-way, immigrated to France to continue the struggle there to regain the lost freedom. This struggle mainly involved informing the leading European states and socialist organizations about the injustice that had taken place in Georgia annexed by Soviet Russia.

The immigrated government has made every effort to bring the issue of Georgia to the forefront of the world's attention, but in vain. The fate of our country has been determined by the most difficult political events of the twentieth century. Europe, devastated with World War I, was more interested in the Russian market than Georgia, which had been conquered and occupied by a large country, so it could do nothing but make loud statements.

Chapter II. It is the odyssey of the National Treasury and the State Archives of the Democratic Republic of Georgia

2.1 About the adventure of the Georgian national treasure.

2.2 Adventures of the National Archives in Paris and Harvard

2.3 Transferring of Mamia and Kristine Berishvili's archive to Tbilisi State University

The national government took away Georgia's national treasure in immigration. Ekvtime Takaishvili, the deputy chairman of the Constituent Assembly, was the bodyguard of it and has never once neglected the treasure during his stay in France. Despite living in a crisis in immigration, he defended and saved the Georgian treasure from various domestic and wild predators and returned it to its owner, the Georgian people.

Along with the treasure, the archives of the first democratic republic of Georgia, which, after a long stay in Paris and Harvard, were returned to Georgia only at the end of the twentieth century, became a long odyssey. This was a very important fact, because bringing the archive to the homeland made it possible to study and thus write a new page in the new history of Georgia.

Mamia and Kristine Berishvili's personal fund, which was donated to the Tbilisi State University Library in 2015 by their son Tier Berishvili, has an honorable place next to the Parisian and Harvard parts of the archive.

Chapter III. Georgian emigration to France

3.1 Leuville -monument of free Georgia

3.2 Purchase of Leuville estate

3.3 Polish and English Debt

3.4 The history of governance of Leuville estate

3.5 The charter and internal regulations of the Leuville estate

3.6 From the history of the establishment of the Georgian Career Association

3.7 For the issue of the relationship between Society and “Kera” Association

3.8 Leuville Center and the Georgian community of France For a relationship issue

3.9 Problems of Leuville estat

3.10 Caregivers of the Leuville estate

Upon his arrival in France, the Georgian National Government needed shelter, for which he bought the Leuville Chateau on June 24, 1922, near Paris. Leuville 's estate became a springboard for Georgia's struggle for independence and a small Georgia for homeless Georgians in France.

In order to preserve the land, it was necessary to give for it a legal face. At first, Leuville was originally signed as private property for two men, and then the founding fathers on April 30, 1928, found a new system for managing the land - they made a will, the main idea of which was that the Leuville estate was bought with the money of the Georgian government and therefore it was the property of the Georgian people.

Land management was organized on a parity basis. It was signed for 7 persons, which represented three parties: Social Democrats, National Democrats and Socialist Federalists.

During the existence of the estate, the emigrants had asked repeatedly what funds were the land had been purchased for. Moreover, it was especially important for the Soviet special services to spread such false information as if the emigrant government sold the treasure and with that money bought leuville. Figured as well the so-called option of buying land with "Polish debt".

All the documents we have studied emphasize that the Leuville estate was bought with Georgia's money and therefore only Georgia is its legal owner.

It is clear from the analysis of the archival material, that the Georgian land had a well-organized governance structure. It was governed by two bodies: The "society" of the owners, which was created as soon as the land was bought and “kartuli Kera” Association”, it should be noted that Senator Marius Mutes, a great friend and patron of the Georgian people, played a great role in its establishment and transformation of the estate into a charitable institution.

The charter and internal regulations of the Kerry Association have become a kind of constitution for the residents of Leuville Chateau, which regulated all spheres of land life and its inhabitants –shelter's lifestyle.

The Leuville rule model created by Marius Mutes was the most optimal and suitable for that situation, because if the land was registered as private property, it would have to pay state taxes, which was pretty solid. This would lead to its bankruptcy and its ownership would pass into the hands of the state. According to Marius Mutes' plan, Leuville was established as a charity institution, so it would pay less to the state. Also, the Soviet Union could not touch it either, who tried to seize it in his hands.

Thus, the existing governance of the land was the basis for its maintenance. Therefore The fate of Leuville and its inhabitants in general was addicted of orderly work of on Society as Leuville's legal guarantor and on the “kartuli Kera” Association as the physical caregiver of the estate. As the study of archival documents shows, the relationship between them has not always been smooth and agreed.

Leuville's estate has always been the focus of Georgian emigration to France. He always tried to interfere in the life of the estate, which created a cascade of problems between the Leville hearth and the Georgian community in France and formed the basis of a tense relationship. The cause of the conflict was manifested in various ways and mostly intersected in the struggle for the right to live on the Leuville estate.

Throughout its existence, the Georgian land has had to overcome many problems, between them the main thing was the difficult material situation and hardship. Of course, this was reflected in his alertness and it was heading lots of uncomfortable facts. Residents even without these problems already have many plagues manifested and were morally devastated.

The Leuville estate was most in needed frequent rehabilitation, which was associated with large sums of money, which it never possessed. The Georgian Kerry was constantly looking for a sponsor and often turned to various organizations for help. And sometimes, in the time of hardship, “Godly people” would appear. Mostly from immigrants who took to heart the plight of the Levites and helped them unselfishly. Such warmth and standing next to each other saved Georgia throughout its existence.

Chapter IV. Immigrants life

4.1 Leuville dwellers

4.2 Controversy among immigrants according to Leuville archival documents

4.3 Episodes of Emigrant Life According to Leuville Documents

4.4 Georgian Pantheon of Leuville

Upon purchase the first inhabitants in the estate chateau were Ekvtime Takaishvili, Karlo Chkheidze, Konstantine Kandelaki, Grigol Veshapel, Batonini Leprani, Valodia Gogvadze, Rajden Arsenidze, Giorgi Eradze, Archil Araviashvili and others. Homeland Lost immigrants must adapt to a completely new homeland and unfamiliar conditions. For some of them, it turned out to be almost impossible. For example, for Karlo Chkheidze, who committed suicide in 1926, and for others, necessity, that it was inevitable to continue the struggle for the liberation of the country, turned out to be an incentive to adapt to a new life and they spread all the love of the homeland to the land of Leuville, where they created Little Georgia in France. Right after that Leuville became the main headquarters of the struggle for Georgia's independence.

However, there was no constant benevolent attitude among the residents of Leuville. Archival material study shows that a difficult, sometimes hateful relationship was formed between the tenants, which were based on such problematic issues as legacy of the Leuville estate, gaining the right to live there, inaccessibility of everyone to the archives of the Government of Georgia and many other reasons. It created and strengthened this conflict as unbearable living conditions and nostalgia for the homeland, as well the overt or covert activities of the Soviet special services, whose direct goal was to sow discord in emigration and to destroy them.

But the history of emigration is also full of amazing examples of mutual support and love, whose characters are often people unknown to history. Only the study of archival material shed light on the good deeds of such a prominent figure in emigration as Levan Zurabishvili. Only from scattered news in archival letters we found out his courageous and brotherly actions, which he did not do to receive praise from anyone, But the most important thing for him was the greatest Christian commandment, „love your precious ones“ and devotion to this commandment was the essence of his whole life.

For immigrants, sheltered in a foreign country, The biggest shout was the scream of the land and boundless miss of Homeland. They fought, worked, wrote for Georgia, the nostalgia of the homeland shone in every line they wrote, in the poem, in a publication or scientific paper, but the refugees probably could not have imagined even the most horrible dream, that their own homeland would remain a longing for them and Leuville Georgian Pantheon would become their final resting place instead of native land. The inscription on the tomb of Koki Dadiani in Leuville says it all- "Even the bones think about Georgia" and here any comments are superfluous.

Chapter V. The problem of transferring Leville to Georgia

5.1 Prerequisites for transferring the Leuville estate to Georgia

5.2 Transfer of Leuville estate to Georgia

5.3 Historical and cultural Georgian-French memorial center - Leuville's Georgian academy of the first republic of Georgia today

5.4 The importance of handing over the Leuville estate to Georgia

From the day of the purchase of the land, Leuville belonged to the Georgian people. This was emphasized in all its official or unofficial documents. As soon as Georgia would regained its independence, Leuville's Georgian estate must have been returned to its owner, Georgia. However, the founding fathers of Leuville developed certain conditions, how and on what basis this remarkable act would be carried out.

And preparations for that have begun even before the declaration of independence of our country, whose central figure was Professor Guram Sharadze. His tireless work with immigrants made possible to start of return activities of Georgian land of Leuville for Georgia. Negotiations have entered an active phase after the restoration of the country's independence. The Georgian state has developed a project, in which all the events were described in detail about the rehabilitation of the Leuville estate and its transformation into a scientific and cultural institution.

On September 23, 2016 in the small town of Leuville took place The most important historical act in the recent history of our country - After many years of negotiations The land of Leuville was returned to its owner - Georgia, Thus, the long-term dream of Georgian immigrants came true.

Resolution document provided by Mr. Gocha Javakhishvili, Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of Georgia to France we have received detailed information about the restoration and rehabilitation works planned by the

Georgian side in the Leuville estate, by the implementation of which the Leuville estate will be turned into a memorial center of the Georgian-French culture of the historical heritage of the First Republic of Georgia.

Conclusion

At the end of the dissertation in the presented conclusion there is a review of these issues and news, which are voiced in the paper.

After the two revolutions in Russia on May 26, 1918, our country gained independence. But its existence did not last long, Soviet Russia reoccupied it in February-March 1921 and the government of the first democratic republic was forced to emigrate in France. The aim of the emigration was to inform the leading European countries and socialist societies about the tragic events in Georgia and to bring back the freedom they had lost.

The emigrant government needed shelter, which is why it bought a Leuville Chateau near Paris, which became the headquarters of the liberation struggle and Little Georgia in France. Immigrants hoped that under pressure from world powers, Soviet Russia would take over its hand from annexed country, and Georgia would regain political independence. But hope remained hopeful. Europe affected by World War I was more interested in the Russian market and the restoration of normal relations with it, than the freedom of a small country, because of this, every event of the national government, which was aimed at getting Georgia to the center of the world's attention turned out to be in vain.

In the cozy savannah of Leuville, many Georgians found shelter and their dream of ever returning to their beloved homeland was disappointed, and for many of them the final destination was the cemetery of the Georgians in Leuville, or another French cemeteries

In all the documents signed at the time of purchase or after the purchase of the Leville estate, the representatives of the national government voiced the fact that the estate was bought with the money of the government and was the property of the Georgian people. As soon as Georgia would regained its political independence, Leuville estate would return to Georgia.

After really long negotiations, overcoming various obstacles, on September 23, 2016, in the solemn situation, the Leuville estate was transferred to the ownership of Georgia. This was a very important historical event. First of all, the long-held dream of the Georgian people has been fulfilled: the land has been returned to Georgia, second, this fact has elevated Georgia's international prestige, third, the great patriotism and devotion of Georgian emigrants to Georgia was once again emphasized. From the beginning, Leuville was the property of Georgia, but due to the historical misfortune of that time, it was signed as private property so that Soviet Russia would not fall into its hands. Its actual owners have always emphasized that Leuville belonged to Georgia, although no one was obliged to do so, except for their own responsibility to the country and the nation and as soon as the issue of real return of the land to Georgia came up on the agenda, none of the descendants of the emigrants shook hands to sign the agreement.

After the transfer of Leuville, a plan was made for its further use. Numerous opinions were on the agenda: It will be important to use its scientific purpose to establish the Georgian-French Academy of Sciences, to organize the Georgian-French Cultural Center, which will work in all directions in the creative field, to locate museums, exhibition, educational, library and other spaces.

Thus, the Leuville estate was allegedly purchased by the government as if it were the main por-post in the fight for Georgia's independence, and the people there thought it was their temporary port, but as it turned out, their final destination was the eternal resting place of Leuville, or other French cemeteries (Chateau, Per-Lache, Saint-Vin etc.) Leuville's estate was a small Georgia in France, Georgian island for homeless immigrants and so its history is organically linked to the history of our homeland.

Published publications related to the topic :

1. Bela Gzirishvili, „**Some of the issues are from the history of Leuville**”

Herald of the Georgian National Academy of Sciences, Tbilisi 2018, №2, p. 178-188.

2. Bela Gzirishvili, "**Episodes of emigrant life according to Leuville's documents**", Herald of the Georgian National Academy of Sciences, Tbilisi, 2019, # 1, p. 178-189.

3. Bela Gzirishvili, „**The Controversy among immigrants according archival documents of Leuville`s**”, New Georgian University's Proceedings of the Interdisciplinary Conference of the Caucasus Research Institute of Philosophy and Theology.